OIKEUSMINISTERIÖ

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeusyksikkö
LsN Liisa Leppävirta

LAUSUNTO
16.9.2021

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastosta (HE 114/2021 vp)

Maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö on antanut asian valmisteluvaiheessa lausunnon maa- ja metsätalousministeriölle (VN/16199/2020). Oikeusministeriö katsoo, että sen lausunnossa esittämät huomiot on pääsääntöisesti asianmukaisesti huomioitu hallituksen esityksessä. Oikeusministeriö esittää kuitenkin vielä huomioinaan seuraavaa.

Lain 6 ja 7 luvussa säädettäisiin Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastoa koskevan sähköisen tietojärjestelmän perustamisesta tukien myöntämistä, maksamista, tarkastusta ja takaisinperintää sekä tukien vaikutusten seurantaa varten. Tietojärjestelmässä käsiteltäisiin myös henkilötietoja ja henkilötietojen suojan osalta oikeusministeriö on lausuntovaiheessa kiinnittänyt huomiota esityksessä ehdotettuun tietojärjestelmäsääntelyyn, kansallisen liikkumavaran käyttöön, yhteisrekisterinpitoon sekä tietojen julkaisemiseen. Esityksestä on jatkovalmistelussa poistettu tietojen julkaisemista koskeva pykälä, sillä sen katsottiin olevan EU-lainsäädännön toistoa. Esitystä on täydennetty ja selkeytetty myös yhteisrekisterinpitäjyyden osalta, eikä ministeriöllä ole esitykseen näiltä osin huomautettavaa.

Hallituksen esityksen 27 §:ssä säädettäisiin kalatalouden paikallisen toimintaryhmän oikeudesta tietojen katseluun tietojärjestelmässä. Säännöksen säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että katseluoikeus olisi riippuvainen tuen saajan suostumuksesta. Tämä edellytys suostumuksesta ei kuitenkaan ilmene suoraan pykälästä vaan pykälässä säädetään toimintaryhmälle oikeus tietojen katseluun ilman edellytyksiä. Oikeusministeriö katsoo, että tuensaajan suostumusta koskevasta edellytyksestä olisi asianmukaista säätää nimenomaisesti myös pykälässä, mikäli suostumus on ehdoton edellytys katseluoikeuden saamiselle. Pykälästä ja perusteluista ei ilmene, voisiko kyseessä olla esimerkiksi julkisuuslain nojalla

salassapidettävien tietojen katseluoikeudesta. Mikäli näin olisi, tulisi pykälässä säätää salassapitovelvoitteen murtavasta muotoilusta (vrt. 25 §).

Hallituksen esityksen 28 §:ssä säädettäisiin tarkastusoikeudesta. Ehdotetun lain 1 §:n 3 momentin mukaan valtionavustuslakia sovelletaan, mikäli yleisasetuksessa, erityisasetuksessa tai ehdotetussa laissa ei säädetä toisin. Ehdotetussa 28 §:ssä viitattaisiin informatiivisesti erikseen valtionavustuslain 16 §:n sääntelyyn tarkastusoikeudesta. Sääntelyssä on ilmeisesti tarkoitus nojata myös valtionavustuslain 17 §:n säännöksiin tarkastuksen suorittamisesta. Vastakohtaispäätelmien välttämiseksi ja säännösten suhteiden selkeyttämiseksi pykälään tulisi lisätä viittaus myös valtioavustuslain 17 §:ään toteamalla esimerkiksi, että valtionapuviranomaisten tarkastusoikeudesta *ja tarkastuksen suorittamisesta* säädetään valtionavustuslain 16-*17 §:ssä*. Tässä yhteydessä on huomioitava myös perustuslakivaliokunnan tarkastusoikeuksia koskeva käytäntö, jossa valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että yrityksiin kohdistuvien valvontatyyppisten tarkastusten sääntelyssä on syytä selkeyden vuoksi viitata hallintolain tarkastuksia koskeviin 39 §:n yleissäännöksiin (ks. PeVL 14/2013 vp, PeVl, 11/2013 vp, PeVL 5/2013 vp, PeVL 32/2010 vp ja PeVL 5/2010 vp). Esityksen 28 §:ssä viitatussa valtionavustuslaissa tai ehdotetussa laissa ei ole tarkastusoikeutta koskevan sääntelyn yhteydessä tällaista nimenomaista viittausta. Viittaus lienee mahdollista lisätä ehdotetun sääntelyn 28 §:n yhteyteen.

Esitysluonnoksen säätämisjärjestysperusteluissa on asianmukaisesti huomioitu perustuslakivaliokunnan tarkistettu tulkintakäytäntö, joka koskee EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain (1050/2018) täydentämistä erityislainsäädännöllä. Oikeusministeriö toteaa kuitenkin, että esityksestä ei käy säännöskohtaisesti ilmi, miltä osin tietosuoja-asetuksen sallimaa kansallista liikkumavaraa on tarkoitus käyttää esityksessä tai mihin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan tarkoittamaan oikeusperusteeseen yhteisrekisterinpitäjien oikeus käsitellä henkilötietoja perustuisi. Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksissä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42; PeVL 2/2017 vp, s. 2; PeVL 44/2016 vp, s. 4). Siltä osin, kun esityksessä ehdotetaan sääntelyä muun muassa tietojärjestelmän käyttötarkoituksesta, käyttöä koskevista edellytyksistä, tietojen eheydestä ja ajantasaisuudesta, tiedonsaantioikeudesta ja -luovuttamisesta sekä erilaisista käyttöoikeuksista, hallituksen esityksen perusteluissa tulisi tehdä säännöskohtaisesti selkoa käsittelyn oikeusperusteesta, kansallisen liikkumavaran käytöstä sekä sääntelyn yleisen edun tavoitteen mukaisuudesta ja oikeasuhtaisuudesta.